

FİZİKSEL ÇEVRE DÜZENLEMESİ İLE İLGİLİ YASA VE MEVZUATLAR

1. BM ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen, 30 Mart 2007 tarihinde imzaya açılan ve Ülkemiz tarafından aynı tarihte 80 ülke ile birlikte imzalanan “**Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme**”nin onaylanması, 3.12.2008 tarihli ve 5825 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur. **5825 sayılı Kanun 18 Aralık 2008 tarihli ve 27084 sayılı Resmi Gazete**'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmede **9. Madde** Erişebilirlik / Ulaşılabilirlik konusunda tüm detaylarıyla yükümlülükler getirmektedir.

2. AB ULAŞTIRMA VE ULAŞILABİLİRLİK POLİTİKASI

1992 yılında yayınlanan **Beyaz Kitap**'ta ulaşımın temel amacı, sosyal alanda engelli insanlar için sürdürülebilir hareketliliğe dayalı ulaşımı iyileştirme tedbirlerinin alınmasıdır.

2001 yılında planlanan ve 2010 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen Ulaşım Politikasının temel amaçları ise şöyle sıralanabilir; Güvenli, etkin, **erişilebilir**, çevreye duyarlı ulaşım hizmetlerini desteklemek.

3. TÜRKİYE'DE ÖZÜRLÜ VE AZINLIK GRUPLAR İÇİN FİZİKSEL ÇEVRE DÜZENLEMELERİ İLE İLGİLİ YASA VE YÖNETMELİKLER

1 Temmuz 2005'te çıkarılan **5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun***'un geçici ikinci maddesine göre kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilmelidir. Bu uygulamaların gerçekleştirilmesi için 7 Temmuz 2005 tarihinden itibaren 7 yıllık süre tanınmıştır. Geçici üçüncü madde ise toplu ulaşım araçlarının erişilebilirlik kriterlerini sağlamasını içerir. Yine **3194 sayılı İmar Kanunu**'nun Ek birinci maddesine göre fiziksel

çevrenin özürllüer için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılar da, **Türk Standartları Enstitüsü**'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur. 12 Temmuz 2006'da kamu binaları, kamuya açık alanlar ve toplu taşıma araçlarının özürllüer kullanımına uygun hale getirilmesi ile ilgili **Başbakanlık Genelgesi**** yayımlanmıştır. Genelge ile bu konuda en büyük görevin yerel yönetimlere düştüğü ve belediyelerin ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte kısa (2005-2007), orta (2008-2010) ve uzun vadeli (2011-2012) eylem planları hazırlayacakları belirtilmiştir. Ayrıca **2010 Avrupa Kültür Başkenti** olmaya hazırlanan İstanbul'un uluslar arası ulaşılabilirlik kriterlerini bir an önce yerine getirmesi gerekmektedir. Toplumun bu konuda bilinçlenmesi ve duyarlılığın artırılması amacıyla halkın da dikkatini çekecek ve katılımını sağlayacak uygulamalar hayata geçirilmelidir.

3194 SAYILI İMAR KANUNU

Ülkemizde ilk kez 6 Haziran 1997 tarihli 572 sayılı Kanun Hükümünde Kararname ve ardından İmar Mevzuatında yapılan düzenlemelerle yapıllı çevrenin özürllüer için ulaşılabilir kılınması amaçlanmıştır. 3194 sayılı İmar Yasası ve 1999 yılında değiştirilen imar yönetmelikleri ile büyükşehir belediyelerinin imar yönetmeliklerine fiziksel çevre düzenlemelerine yönelik maddeler eklenmiştir. Yerel yönetimlerle ilgili çeşitli kanun ve yönetmeliklerde de engellilere ilişkin olarak yer alan hususlar bulunmaktadır.

3194 Sayılı İmar Kanunu'na 1997 yılında eklenen "Ek madde 1" ile;

"Fiziksel çevrenin özürllüer için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılar da, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur." hükmü getirilmiştir.

Bu yasa ve ilgili yönetmelik değişiklikleri ile fiziksel çevrenin özürllüere uygun duruma getirilmesi için şu düzenlemeler yapılmıştır.

- Yeni yapılacak konut, kamu ve ticari amaçlı yapılar özürllüere uygun olarak düzenlenecektir.
- Açık alanlarda (yol, otopark, park, yaya bölgesi, meydan ve kaldırımlarda) ve bunlar üzerindeki ulaşım ve haberleşme noktalarında ve peyzaj elemanlarında da özürllüer ulaşılabilirliğinin sağlanması için TSE standartlarına uygun düzenleme yapılacaktır.

- Özürlülerle ilgili yapılacak düzenlemelerde Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur.
- Belediyeler, özürlülerle ilgili mevzuat ve standartlara uymak zorundadır.

5378 SAYILI YASA

01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla Yapılı Çevreye Ulaşılabilirlik Açısından yeni bazı hükümler getirilmiştir. Bunlar şöyledir:

(KAT MÜLKİYETİ KANUNUNA EKLENEN MADDE - MEVCUT ÇOK DAİRELİ KONUT BİNALARINI KAPSAR)

MADDE 19. — 23.6.1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununun 42 nci maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Özürlülerin yaşamı için zorunluluk göstermesi hâlinde, proje tadili kat maliklerinin en geç üç ay içerisinde yapacağı toplantıda görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanır. Toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla kabul edilmemesi durumunda; ilgili kat malikinin talebi üzerine bina güvenliğinin tehlikeye sokulmadığını bildirir komisyon raporuna istinaden ilgili mercilerden alınacak tasdikli proje değişikliği veya krokiye göre inşaat, onarım ve tesis yapılır. İlgili merciler, tasdikli proje değişikliği veya kroki taleplerini en geç altı ay içinde sonuçlandırır. Komisyonun teşkili, çalışma usûlü ile özürünün kullanımından sonraki süreç ile ilgili usûl ve esaslar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından müştereken hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

GEÇİCİ MADDELER

(Kamusal Yapılar ve Kamusal Açık Alanlar)

GEÇİCİ MADDE 2. – Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir.

(Toplu Taşıma Araçları)

GEÇİCİ MADDE 3. – Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürhümlerinin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürhümler için erişilebilir duruma getirilir.

AYIRIMCILIK-(TCK)

ÖZÜRLÜLER VE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN'UN 41. maddesiyle

“26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 122 inci maddesinin birinci fıkrasında geçen "dil, ırk, renk, cinsiyet," ibaresinden sonra gelmek üzere "özürhümlük," ibaresi eklenmiştir.”

Türk ceza kanununun 122. maddesi şu şekildedir:

Ayrımcılık

MADDE 122. - (1) Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, “özürhümlük” siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak;

- a) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya **bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen** veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hâllerden birine bağlayan,
- b) Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden,
- c) Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen,
- d) Kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası verilir.

Eğitim en temel hizmetlerden biri olduğu için özürhümlerinin neden olduğu hareket kısıtlılığı sonucu, akülü tekerlekli sandalye kullanan öğrencinin rampa yapılmadığı için okula devam etmekte güçlük çekmesi, Türk Ceza Kanununda tanımlandığı biçimiyle “bir hizmetten yararlanılmasını engelleme” durumu oluşturduğundan bunun “ayrımcılık” anlamına geldiği açıktır.

5.4. STANDARTLAR

Kanunların yanı sıra azınlık grupların ulaşılabilirliği açısından belli standartlar mevcuttur.

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi kapsamında, **Engellilerin Erişebilirliğinde Engelsiz Çevreler Tasarlama Kılavuzu (Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment)** mevcuttur. (<http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/index.html>)

Kent elemanlarının ölçülere uygunluğunda ve önerilerin geliştirilmesinde de uluslararası kabul gören ve kılavuzda da yer alan ölçüler ile **ADA (American with Disabilities Act)** Amerikan standardı ve **Türk Standartları Enstitüsü**'nce hazırlanan ve bina içi bina yakın çevresi ve açık alanları kapsayan standartlar belirlenmiştir.

TS 9111/ Nisan 1991 : Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları

TS 12460/ Nisan 1998 : Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları

TS 12576/ Nisan 1999 : Şehir İçi Yollar- Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları

TS 12574 -Bölüm 10 : Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri İstasyon İçi İşaret ve Grafik Tasarım Kuralları

TS 12575 - Bölüm 14 : Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri İstasyon Platformu Oturma Elemanları

şehirselle çevrenin erişilebilir olması yönünde önerilere sahiptir. Bu standartların Türk Standardları Enstitüsü'nden elde edilmesi mümkündür.

Ayrıca internet yoluyla pek çok uluslararası kılavuz ve standarda da ulaşılması olanaklıdır. Bunun için arama motorlarına “barrier free design”, “accessibility”, “universal design”, “accessibility standards” kelimeleri yazıldığında çok sayıda uluslararası standarda ulaşılabilir.

***5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun:**

“GEÇİCİ MADDE 2.- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir.

GEÇİCİ MADDE 3.- Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürlülerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlüler için erişilebilir duruma getirilir.”

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları ile ilgili 7. maddesinin d bendinde:

“Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerden; otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürlüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.” denilmektedir.

****KAMU BİNALARI, KAMUYA AÇIK ALANLAR VE TOPLU TAŞIMA ARAÇLARININ ÖZÜRLÜLERİN KULLANIMINA UYGUN DURUMA GETİRİLMESİ İLE İLGİLİ 2006/18 SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİ**

Resmi Gazete Tarihi: 12 Temmuz 2006

Resmi Gazete Sayı : 26226

BAŞBAKANLIKTAN:

KONU: Kamu Binaları, Kamuya Açık Alanlar ve Toplu Taşıma Araçlarının Özürlülerin Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi

GENELGE 2006/18

Özürlü vatandaşlarımızın toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanması hedefine ulaşabilmek için kamu kurum ve kuruluşlarının kullandıkları binalar, kamuya açık alanlar ve toplu taşıma araçlarının özürlülerin kullanımına uygun duruma getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçlarla yürürlüğe konulmuş bulunan 5378 sayılı Kanunun geçici 2'nci maddesinde, kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapıların, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların özürlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirileceği; geçici 3'üncü maddesinde de, Büyükşehir belediyeleri ve belediyelerin, şehir içinde kendilerince sunulan veya denetimlerinde gerçekleştirilen toplu taşıma hizmetlerinin özürlülerin kullanımına uygunluğunu sağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu uygulamaların gerçekleştirilmesi için tanınan 7 yıllık süre 7/7/2005 tarihinde başlamıştır.

Bu konudaki en büyük görev yerel yönetimlere düşmektedir. Bu düzenlemeler, belediyeler ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanacak eylem planları doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Eylem planları, kısa vadeli (2005-2007), orta vadeli (2008-2010) ve uzun vadeli (2011-2012) olarak belirlenecek, bu planlar dahilinde hazırlanacak yıllık raporlar İçişleri Bakanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından takip edilerek değerlendirilecektir. Belediyeler bu düzenlemelerin Türk Standardları Enstitüsünün ilgili standartlarına uygun olmasına dikkat edecekler, satın alacakları, kiralayacakları veya denetimlerinde bulunan toplu taşıma araçlarının özürlülerin kullanımına uygun olmasını sağlayacaklardır. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarının kullandıkları yapılar da anılan süre içerisinde özürlülerin kullanımına uygun hale getirilecektir.

Çalışmalar sırasında tereddüt edilen hususlarla ilgili bilgiler Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığından istenebilecektir.

Bilgilerini ve gereğini önemle rica ederim.

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan